

DVOJEZIČNA NASTAVA – ŠTO O TOME MISLE UČENICI?

Ana Irena Hudi*

(pod mentorstvom prof. dr. sc. Yvonne Vrhovac)

Filozofski fakultet, Zagreb

Svrha ovog istraživanja bila je saznati razloge učenika zagrebačke XVIII. gimnazije za upis dvojezičnog hrvatsko-francuskog programa, kao i njihovo mišljenje o provedbi programa i načinu na koji oni doživljavaju dvojezičnu nastavu. Istraživanjem je obuhvaćeno 44 ispitanika od 1. do 4. razreda gimnazije koji, uz predznanje iz osnovne škole, svoje znanje francuskog jezika šire i na drugim, tzv. „nejezičnim” predmetima kao što su povijest, geografija, likovna umjetnost, fizika, sociologija te politika i gospodarstvo.

Provedenim anketiranjem nastojali smo provjeriti hoće li dojmovi učenika o dvojezičnoj nastavi biti u skladu s utvrđenim ciljevima i prethodnim istraživanjima vezanima uz dvojezičnu nastavu.

Ključne riječi: prednosti dvojezičnog programa, dvojezični hrvatsko-francuski program, učenici koji pohađaju dvojezičnu nastavu

UVOD

Dvojezična nastava, odnosno izvođenje nastave pojedinih predmeta na stranom jeziku, izvodi se u nekoliko zagrebačkih jezičnih gimnazija. U zagrebačkoj XVIII. gimnaziji, u kojoj je ovo istraživanje provedeno, učenici imaju mogućnost pohađati hrvatsko-njemačku ili hrvatsko-francusku nastavu, koja se za zainteresirane učenike organizira tako da se formiraju manji odjeli ili grupe u kojima se takva nastava izvodi. Glavni cilj dvojezične nastave je pružiti učenicima ne samo kompetenciju u svakom pojedinom predmetu nego i izvrsnu jezičnu i komunikacijsku kompetenciju u jeziku struke. Samim time u dvojezičnom programu strani jezik prestaje biti samo „predmet učenja” te postaje sredstvo stjecanja znanja i u drugim nastavnim područjima.

Proteklih su godina u europskim obrazovnim sustavima otvorena brojna dvojezična odjeljenja, uz novi pristup nastavi i učenju stranih jezika, te možemo reći da su te promjene rezultat sve većih zahtjeva i potreba za komunikacijom na stranom jeziku, kao i sada već nužne profesionalne mobilnosti. Dvojezični hrvatsko-francuski program se zasad u Hrvatskoj

* Ana Irena Hudi, studentica francuskog i engleskog jezika, Filozofski fakultet, Zagreb, e-mail: ana_irenahudi@yahoo.fr

provodi jedino u XVIII. i IV. gimnaziji u Zagrebu, ali Veleposlanstvo Republike Francuske planira u skorij budućnosti takav program uvesti i u gimnazije drugih gradova, primjerice u Splitu.

Ovim smo radom željeli istražiti hoće li dojmovi i razmišljanja učenika biti istovjetni već utvrđenim i dokazanim činjenicama, kako o utjecaju učenja stranog jezika u dvojezičnom programu, tako i koristima učenja stranog jezika po dvojezičnom programu koji se ipak u mnogočemu razlikuje od klasičnoga programa nastave stranih jezika.

UZORAK

U istraživanju su sudjelovali svi učenici koji pohađaju hrvatsko-francuski dvojezični program od 1. do 4. razreda gimnazije koji su na dan anketiranja bili na nastavi, tako da je broj ispitanika relativno malen.

Ispitivanjem su obuhvaćeni učenici dvojezičnih razreda XVIII. jezične gimnazije u Zagrebu. Ispitanici, njih 44, podijeljeni u četiri odjeljenja, od 1. do 4. razreda, u dobi su od 15 do 19 godina. Svi učenici imali su visoku razinu znanja francuskog jezika, tečnost i lakoću govora, te zavidne sposobnosti komunikacije na tom stranom jeziku.

Tablica 1. daje detaljniji prikaz strukture učenika pojedinih odjeljenja.

Tablica 1. Uzorak

ODJELJENJE	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred
BROJ UČENIKA	10	5	9	20

POSTUPAK

Sastavljen je upitnik s relevantnim podacima o ispitanicima, koji su za svako pitanje zaokružili odgovor koji je najbolje odgovarao njihovom načinu razmišljanja.

PITANJA: Vidjeti tablice 2 – 12.
Učenici su u upitniku naveli razred koji pohađaju.

OBRADA REZULTATA

Procjene ispitanika za svako pitanje obrađene su najprije za svako odjeljenje zasebno, a potom i za cijeli uzorak.

Tablica 2. Pitanje 1.a) Zbog čega ste odabrali dvojezični program?

PONUĐENI ODGOVORI	ODJELJENJE				
	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	SVEUKUPNO
a) iz znatiželje	13 %	5 %	2,5 %	25 %	11 %
b) zbog lakšeg svladavanja stranog jezika	40 %	40 %	40 %	30 %	37 %
c) zbog potpunijeg znanja iz opće kulture	0 %	30 %	15 %	0 %	11 %
d) kako bi Vam znanje jezika pomoglo pri budućem zvanju	45 %	30 %	40 %	40 %	39 %
d) kako biste se lakše uključili u aktivnosti europske mladeži	2 %	0 %	2,5 %	5 %	2 %

Potpuno očekivano, najveći broj učenika odlučio se na pohađanje dvojezičnog programa radi koristi koje tako stečeno znanje jezika donosi pri budućem zvanju, te radi lakšeg svladavanja stranog jezika koji, kako smo već spomenuli, u dvojezičnoj nastavi nije sam sebi svrha nego sredstvo za stjecanje kako jezičnih, tako i nejezičnih znanja i vještina. Također, dio učenika se na ovaj program odlučio iz znatiželje. Najveći postotak „znatiželjnika” nalazi se u 4. razredu, prvoj generaciji francuskih „dvojezičara” u XVIII. gimnaziji nakon 1996. godine, koji u školskoj godini 2005./2006. prvi dobivaju maturalsnu svjedodžbu dvojezičnog programa. Mali broj učenika motiviralo je potpunije znanje iz opće kulture i lakše uključivanje u aktivnosti europske mladeži. Razlog tomu mogla bi biti činjenica da se o navedenim faktorima vrlo rijetko raspravlja, a još se rjeđe naglašavaju kad se govori o dvojezičnoj nastavi, ali i općenito, tako da postoji mogućnost da ih učenici nisu ni svjesni!

Tablica 3. Pitanje 1.b) Koje predmete slušate na stranom jeziku?

ODJELJENJE			
1. razred	2. razred	3. razred	4. razred
<ul style="list-style-type: none"> ● povijest ● geografija ● likovna umjetnost 	<ul style="list-style-type: none"> ● povijest ● geografija ● likovna umjetnost ● fizika 	<ul style="list-style-type: none"> ● povijest ● geografija ● likovna umjetnost ● sociologija 	<ul style="list-style-type: none"> ● povijest ● geografija ● likovna umjetnost ● sociologija ● politika i gospodarstvo

Poznato je da je svaki predmet moguće poučavati na stranom jeziku, i da će korist – od specifičnog vokabulara do spoznavanja različitih kulturnih vrijednosti koje su vjerojatno drugačije od onih domaćih – biti višestruke. Iz popisa predmeta koji se u XVIII. gimnaziji uče u dvojezičnom programu vidljivo je da se naglasak stavlja na društvene znanosti u kojima, osim specifičnog vokabulara koji treba usvojiti, do izražaja dolazi i osobno mišljenje učenika te se na taj način potiče komunikacija i širenje vokabulara.

Tablica 4. Pitanje 2) Smatrate li da pri učenju nejezičnih predmeta na stranom jeziku imate dvostruku korist

PONUĐENI ODGOVORI	ODJELJENJE				
	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	SVEUKUPNO
a) usavršavajući se u stranom jeziku na višestruke načine	80 %	100%	80 %	55%	79%
b) stječući znanje iz nekog predmeta na materinskom i stranom jeziku	20 %	0 %	20 %	45 %	21%

U skladu s našom pretpostavkom, ispitanici su većinom prepoznali korist u usavršavanju stranog jezika na višestruke načine prilikom učenja nejezičnih predmeta. Ne samo da se na taj način usvaja specifični vokabular stranog jezika nego se mijenja i način promatranja, što učenici mogu vidjeti, primjerice, pri učenju francuske povijesti iz francuskog udžbenika. Obrađujući hrvatsku povijest na materinskom hrvatskom iz hrvatskog udžbenika, učenik pak može uočiti razliku u načinu predstavljanja gradiva, ali je sposoban pročitano na hrvatskom i francuskom usporediti i izložiti i na stranom jeziku zahvaljujući spoznavanju određenog vokabulara.

Tablica 5. Pitanje 3) Da li pri tome ulažete dvostruki napor?

PONUĐENI ODGOVORI	ODJELJENJE				
	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	SVEUKUPNO
a) DA	60 %	90 %	55 %	40 %	61 %
b) NE	40 %	10 %	45 %	60 %	39 %

Nešto veći postotak učenika koji pri učenju nejezičnih predmeta na francuskom jeziku ulaže dvostruki napor nije iznenađujući s obzirom na činjenicu da i samo učenje stranih jezika zahtijeva mnogo rada, zalaganja i koncentracije. Stoga je razumljivo da učenici ulažu mnogo vremena u učenje predmeta kao što su povijest, zemljopis ili fizika i da im je učenje tih predmeta na stranom jeziku nešto teže no što bi im bilo na materinskom jeziku.

Tablica 6. Pitanje 4) Da li Vam nastava na stranom jeziku pomaže pri osvježavanju i usvajanju sustava materinskog jezika?

PONUĐENI ODGOVORI	ODJELJENJE				
	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	SVEUKUPNO
a) DA	40 %	100 %	40 %	20 %	50 %
b) NE	60 %	0 %	60 %	80 %	50 %

Pretpostavili smo da će mnogo veći broj učenika negativno odgovoriti na ovo pitanje, međutim odgovori učenika su u ovom slučaju bili malo iznenađenje. Naime, poznato je da učenici koji uče strani jezik podsvjesno bolje razumiju funkcioniranje materinskog jezika: učenik koji u školi aktivno koristi strani jezik, kroz učenje i komunikaciju, intuitivno te uz nastavnikovu pomoć otkriva načine na koji funkcioniraju oba jezika kojima se aktivno koristi, premda su ponekad ti jezični sustavi slični, a ponekad vrlo različiti. Dvojezičnost u nastavi, naime, često plaši one koji zaziru od jezičnih interferencija, međutim, koliko se god činilo čudnim, te su interferencije pozitivne jer pokazuju da u učenikovoj svijesti oba jezika koegzistiraju, a uz komparativno-kontrastivnu analizu lako ih je uočiti i ukloniti iz uporabe (Duverger, 2005).

Tablica 7. Pitanje 5) Razmišljajući o strategijama učenja pri usvajanju bilo kojeg predmeta

PONUĐENI ODGOVORI	ODJELJENJE				
	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	SVEUKUPNO
a) koristite li se drukčijim strategijama pri učenju predmeta na stranom jeziku nego pri učenju predmeta na materinskom jeziku	30 %	40 %	55 %	15 %	35 %
b) koristite li se istim strategijama pri učenju predmeta na materinskom jeziku kao pri učenju predmeta na stranom jeziku	70 %	60 %	45 %	85 %	65 %

Rezultati pokazuju da se velik postotak učenika koristi istim strategijama učenja prilikom učenja na materinskom i prilikom učenja na stranom jeziku. Ipak, sukladno najnovijim nastojanjima u nastavi stranih jezika, trebalo bi doći do velikih promjena u učenju, te bi učenici aktivno sudjelovali u procesu učenja, a ne bi bili tek primatelji znanja. Naime, zahvaljujući projektu Portfolia koji učenike prati od najranije dobi i u kojem oni bilježe vlastiti napredak i sami ocjenjuju svoje znanje, učenici će razviti sposobnost prepoznavanja i shvaćanja što oni mogu napraviti s jezikom koji uče, te bi onda trebali započeti s usvajanjem kompetencija vodeći računa o osobnim strategijama učenja kao i o razvijanju tih kompetencija.

Tablica 8. Pitanje 6) Čini li Vam se da je putem dvojezičnog programa Vaša jezična kompetencija bolja nego da ste strani jezik učili po redovnom programu?

PONUĐENI ODGOVORI	ODJELJENJE				
	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	SVEUKUPNO
a) DA	100 %	100 %	100 %	95 %	95 %
b) NE	0 %	0 %	0 %	5 %	5 %

Rezultati ankete su u skladu s očekivanim – gotovo svi učenici smatraju da je njihova jezična kompetencija bolja nego da su strani jezik učili po redovnom programu, što je odličan znak. Naime, svjesni su da, za razliku od tradicionalnih nastavnih postupaka, dvojezična nastava vodi boljem usvajanju i korištenju ostalih stranih jezika koje učenik uči te boljem govornom i pisanom izražavanju u tim jezicima, što je i znanstveno potvrđeno. U dvojezičnoj nastavi jezik se koristi aktivno i služi za stjecanje i nejezičnih znanja, dok se jezične vještine automatiziraju, i tako dva jezična sustava, umjesto da jedan drugoga isključuju, služe jedan drugomu kao dopuna, i u kulturološkom i u kognitivnom pogledu.

Tablica 9. Pitanje 7) Jeste li uočili neke prednosti dvojezičnog programa s obzirom na

PONUĐENI ODGOVORI	ODJELJENJE				
	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	SVEUKUPNO
a) bogatstvo vokabulara	20 %	15 %	13 %	12 %	15 %
b) usvajanje specifičnog vokabulara u okviru nekog predmeta	7 %	10 %	11 %	12 %	10 %
c) tečnost u govoru	20 %	10 %	15 %	9 %	13,5 %
d) čitanje i razumijevanje strane literature	14 %	10 %	8 %	15 %	11,75 %
e) razumijevanje stranih filmova	8 %	7 %	9 %	13 %	9,25 %
f) uspostavljanje kontakata na stranom jeziku	15 %	10 %	8 %	9 %	10,5 %
g) bolje razumijevanje funkcioniranja jezičnog sustava stranog jezika	5 %	15 %	7 %	7 %	8,5 %
h) bolje razumijevanje funkcioniranja jezičnog sustava materinskog jezika	1 %	3 %	3 %	3 %	2,5 %
i) bolje razumijevanje stranih kultura	0 %	10 %	9 %	12 %	10,33 %
j) cjelokupno obrazovanje	10 %	10 %	17 %	8 %	11,25 %

Iz ovih se rezultata jasno vidi da su prioriteta učenika bliži komunikacijskim sposobnostima i razumijevanju stranih kultura nego shvaćanju funkcioniranja jezičnih sustava (bilo stranog bilo materinskog jezika) i da razvijanje tih vještina smatraju velikim prednostima dvojezične nastave.

Tablica 10. Pitanje 8) Smatrate li da je za svladavanje stranog jezika dostatno

PONUĐENI ODGOVORI	ODJELJENJE				
	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	SVEUKUPNO
a) izlaganje nastavnika na stranom jeziku uz udžbenik na hrvatskom jeziku	0 %	40 %	0 %	6 %	11,5 %
b) izlaganje nastavnika na stranom jeziku uz dodatne materijale na hrvatskom ili stranom jeziku (izresci iz novina, stručnih časopisa itd.)	90 %	60 %	88 %	80 %	79,5 %
c) udžbenik na stranom jeziku	10 %	0 %	12 %	14 %	9 %

U skladu s očekivanjima, najveći se broj učenika odlučio za izlaganje nastavnika na stranom jeziku uz dodatne materijale koje nerijetko pripremaju i sami nastavnici. Iako je polazna točka dvojezične nastave udžbenik na materinskom jeziku, autentični materijali iz novina, udžbenika ili drugih izvora (internet je tu danas neizbježan) nužni su da bi se ispunili ciljevi dvojezičnog programa: dakle, da bi učenici razvili kritičko mišljenje i osjetili razliku između domaćih i stranih načina prezentacije gradiva te da bi im se omogućilo da od svakog programa uzmu ono najbolje. Mali postotak učenika koji bi bili zadovoljni isključivo stranim udžbenikom također ima svoje uporište u funkcioniranju dvojezičnog programa čiji cilj nije zamijeniti domaći obrazovni sustav stranim, nego pokazati da dva obrazovna sustava mogu koegzistirati i međusobno se nadopunjavati. Materijali za učenike koji pohađaju dvojezičnu nastavu, i koje nastavnici često samostalno pripremaju, pružaju učenicima više mogućnosti za upoznavanje stranog jezika i kulture jer ne isključuju ni domaću ni stranu komponentu obrazovanja, što je jedna od najbitnijih postavki dvojezičnog programa.

Tablica 11. Pitanje 9) Jeste li primijetili da Vam učenje prvog stranog jezika pomaže pri usvajanju drugog ili trećeg stranog jezika?

PONUĐENI ODGOVORI	ODJELJENJE				
	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	SVEUKUPNO
a) DA	70 %	100 %	23 %	70 %	66 %
b) NE	30 %	0 %	77 %	30 %	34 %

Kao što smo već ranije spomenuli, dvojezična nastava vodi boljem usvajanju i korištenju ostalih stranih jezika koje učenik uči (Duverger, 2005:32). Primjerice, učenjem povijesti ili geografije na francuskom jeziku taj jezik za učenika postaje sredstvo pomoću kojeg on usvaja specifična znanja, a znanje o funkcioniranju i uporabi jezika postaje automatizirano. Takvo znanje prvog stranog jezika višestruko je korisno i za usvajanje drugih stranih jezika jer omogućuje komparativno-kontrastivnu analizu i jezičnih sustava i eventualnih pogrješaka koje nastaju pri njihovoj uporabi.

Tablica 12. Pitanje 10) Smatrate li da dvojezični program vodi

PONUĐENI ODGOVORI	ODJELJENJE				
	1. razred	2. razred	3. razred	4. razred	SVEUKUPNO
a) boljem upoznavanju stanovnika europskih i drugih zemalja	15 %	0 %	2.5 %	25 %	11 %
b) višejezičnosti	35 %	40 %	50 %	40 %	41 %
c) višekulturalnosti	50 %	45 %	45 %	35 %	43 %
d) boljem poznavanju vlastitog jezika i kulture	0 %	15 %	2.5 %	5 %	5 %

Imajući na umu trend višejezičnosti i višekulturalnosti u Europi (brojni autori smatraju kako je osobna *višejezičnost* cilj suvremenog, modernog Europljanina), taj su trend prepoznali i učenici XVIII. gimnazije. U svim razredima učenici su ustvrdili da dvojezična nastava vodi višejezičnosti i višekulturalnosti, što se vidi u njihovoj suradnji s inozemnim školama u kojima se odvija dvojezična nastava i povećanom broju sati sa stranim lektorima,

dok bolje poznavanje vlastitog jezika i kulture te bolje upoznavanje stanovnika europskih i drugih zemalja u tom smislu nisu toliko zastupljeni. Uostalom, i istraživanja koja se bave dvojezičnom nastavom uglavnom su usredotočena na jezične aspekte, dok se kulturološki i napose kognitivni aspekti rijetko ispituju, tako da odgovori učenika na ovo pitanje ne iznenađuju.

ZAKLJUČAK

Dvojezična nastava (na različitim jezicima) uspješno se provodi u nekoliko škola, među kojima je i zagrebačka XVIII. jezična gimnazija.

Rezultati istraživanja usmjereni su na motive koji su učenike zagrebačke XVIII. gimnazije naveli na upisivanje dvojezičnog hrvatsko-francuskog programa te njihove dojmove kako o provođenju programa, tako i o načinu na koji oni doživljavaju dvojezičnu nastavu. Na temelju provedenog istraživanja utvrdili smo da su razmišljanja učenika u skladu s ciljevima dvojezične nastave i već utvrđenim činjenicama vezanima uz taj tip nastave.

Anketirajući ispitanike, utvrdili smo da su zadovoljni dvojezičnom nastavom te da u njoj vide brojne prednosti koje nisu isključivo vezane uz jezičnu kompetenciju nego i druga područja kao što su npr. sposobnost boljeg razumijevanja funkcioniranja drugih jezika, uspostavljanje kontakata sa strancima te ulaganje u budućnost.

LITERATURA :

- Bosnar-Valković, B. (2002). Bilingvalna nastava i njezino uvođenje u visokoškolsko obrazovanje. U: Stolac, D., Ivanetić, N., Pritchard, B. (ur.). *Suvremena kretanja u nastavi stranih jezika*. Zagreb–Rijeka: HDPL, 69–76.
- Duverger, J. (2005). *L'enseignement en classe bilingue*. Paris: Hachette Livre.
- Vrhovac, Y. (2004). Učenikova samostalnost – jesmo li spremni za nju? U: Stolac, D., Ivanetić, N., Pritchard, B. (ur.). *Suvremena kretanja u nastavi stranih jezika*. Zagreb–Rijeka: HDPL, 471–482.
- <http://public.carnet.hr/18gimnazija/dvojezicnifrancuski.html>

L'ENSEIGNEMENT BILINGUE : QU'EN PENSENT LES APPRENANTS?

Résumé

Le questionnaire rempli par les apprenants de la section bilingue du XVIIIe lycée de Zagreb fait partie de la recherche dont l'objectifs étaient de découvrir les motifs qui ont incité les apprenants à s'inscrire au programme franco-croate et de vérifier quelles sont leurs opinions sur ce programme. On a aussi voulu vérifier si les opinions des apprenants sont en accord avec les objectifs proscrits de l'enseignement bilingue.

Les apprenants sont généralement satisfaits de la section bilingue pour des raisons linguistiques ainsi que culturelles. Ils y voient aussi beaucoup d'avantages par rapport à l'enseignement «classique» des langues étrangères.

Le programme bilingue met l'accent sur la diversité, le multiculturalisme et le plurilinguisme, qui sont actuellement des concepts importants en éducation européenne.

Mots-clés: avantages, programme bilingue franco-croate, apprenants